

С. О. Дубина

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0721-0855>

Д. С. Хапченкова

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5965-9905>

С. В. Бондаренко

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6554-0724>

І. О. Федорова

Донецький національний медичний університет, Лиман

МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

S. O. Dubyna, D. S. Kharchenkova, S. V. Bondarenko, I. O. Fedorova

Donetsk National Medical University, Lyman

METHODS OF ASSESSING STUDENT SUCCESS DURING DISTANCE EDUCATION

Анотація. Однією із важливих складових навчального процесу є контроль знань, навичок і вмінь студентів. Контроль та оцінка у будь-якому виді людської діяльності завжди справляють суттєвий вплив на її якість та ефективність, на ставлення людини до виконання обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ. Навчальний процес повинен бути організований так, щоб студент прагнув самостійно оволодіти знаннями. При цьому студент повинен оцінювати свій рівень підготовки, самостійно вибирати теми і визначати рівень засвоєння знань.

Проблема контролю та оцінки результатів дидактичного процесу є актуальною методологічною, теоретичною і методичною проблемою дидактики, багато аспектів якої залишаються недостатньо опрацьованими та обґрунтованими, особливо в сучасних умовах дистанційного навчання. Під час карантинних обмежень, а тепер і в умовах воєнного стану, стандартні методики оцінювання успішності студентів виявилися не досить ефективними, тому гостро постало питання у створенні та впровадженні в освітній процес нових засобів оцінювання отриманих знань та вмінь.

Ключові слова: студенти; оцінювання; успішність; дистанційне навчання.

Abstract. One of the important components of the educational process is the control of students' knowledge, skills and abilities. Control and assessment in any type of human activity always have a significant impact on its quality and efficiency, on a person's attitude to the performance of duties, on the development of a sense of responsibility for the state of affairs. The educational process should be organized so that the student strives to master knowledge independently. The student must assess his level of training, independently choose topics and determine the level of knowledge acquisition.

The problem of monitoring and evaluating the results of the didactic process is an actual methodological, theoretical and methodical problem of didactics, many aspects of which remain insufficiently worked out and substantiated, especially in modern conditions of distance learning. During the quarantine restrictions, and now also in the conditions of martial law, the standard methods of assessing the success of students turned out to be not effective enough, so the issue of creating and introducing new means of assessing the acquired knowledge and skills into the educational process became acute.

Key words: students; assessment; success; distance learning.

Вступ. Освітній процес у закладах вищої освіти – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що проводиться через систему науково-методичних та педагогічних заходів і спрямована на передачу, засвоєння, накопичення та використання знань, умінь й інших компетентностей в осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [1].

Процес навчання в закладі освіти спрямований на вирішення навчально-виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності. За допомогою контролю в процесі навчання розв'язують низку таких завдань, як виявлення готовності студентів до сприйняття,

© С. О. Дубина, Д. С. Хапченкова, С. В. Бондаренко, І. О. Федорова

усвідомлення і засвоєння нових знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі навчання; визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання; виявлення ступеня правильності, обсягу і рівня засвоєних студентами знань, умінь та навичок [2].

Особливої уваги заслуговує питання контролю успішності навчання студентів у закладах вищої освіти з активним впровадженням модульно-рейтингової системи навчання. Система модульно-рейтингового контролю – сукупність форм, засобів, методів та прийомів контролю, які виходять з цілей і змісту навчальних дисциплін. Контроль навчальної успішності студентів знаходиться у площині розробки й реалізації технології контролю досвідних надбань студентів. Коли оцінюється якість навчання, то велике значення має те, хто і за якими показниками буде оцінювати результати навчально-виховного процесу. Нинішня парадигма освіти спрямована на те, що не особистість студента в цілому виступає об'єктом навчання, а його показники. Оцінювання якості майбутнього фахівця розпочинається з самої особистості, розвитку її духовних та творчих можливостей. Традиційними видами контролю, які використовуються у педагогічній практиці, та їх застосування при модульно-рейтинговому контролі, є: *попередній контроль* (ознайомлення викладача з результатами засвоєння вивченого матеріалу та загальним рівнем підготовленості студентів до сприйняття подальшої інформації залежно від стану навчання і методів проведення контролю); *поточний*, або *побіжний контроль* (дає можливість отримати швидко інформацію про результати навчання студента під час конкретного модуля чи в конкретний момент цього модуля); *тематичний контроль* (передбачає перевірку, оцінку і корекцію засвоєння системних знань, навичок та умінь); *періодичний контроль* (перевірка знань, умінь, навичок, оволодіння матеріалом великого обсягу (вивченого за семестр)); *підсумковий контроль* (визначення і оцінки успішності за даний проміжок часу (семестру чи атестаційного періоду)); *заключний контроль* (визначення вивчення даного предмета та оцінки успішності кожного студента за період вивченого ним курсу) [3].

Науково обґрунтований контроль навчальної роботи студентів, як важливий засіб управління процесом навчання, на сучасному етапі передбачає значне підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою. Педагогічний контроль має стати важливим елементом комплексної системи управ-

ління підготовкою висококваліфікованих фахівців. За його допомогою встановлюють вихідний рівень знань тих, хто навчається, отримують інформацію про стан їхніх знань у процесі навчання. Контроль забезпечує систематичний зворотний зв'язок, який дозволяє будувати адаптивну (приспосовану до наявного рівня знань студентів) програму навчання та своєчасно коригувати дії викладачів і студентів у процесі навчання [2, 3, 7].

Контроль, як правило, здійснюється викладачами навчального закладу з метою визначення та оцінки успішності студентів з програмних предметів, що дозволяє аналізувати і порівнювати результати кожного з них, академічних груп, потоків, відділень, факультетів як критеріїв роботи викладачів, з'ясування причин успіхів і недоліків, виявлення кращого досвіду та розробки заходів для підвищення якості навчання, попередження і подолання неуспішності [9].

Мета статті – окреслити переваги та недоліки різних методів оцінювання успішності студентів з предмета «Анатомія людини» за умов дистанційного навчання.

Теоретична частина. Система оцінювання успішності є однією з ключових ланок освітнього процесу. Тому велика кількість досліджень приділяється її оптимізації та винайденню нових методик перевірки отриманих знань та умінь [5, 6, 8].

Вибір методу контролю залежить не лише від дидактичного завдання, що його ставить перед собою викладач на початковому, проміжному або кінцевому етапі вивчення дисципліни. Враховується і специфіка змісту навчального матеріалу. При цьому важливо виділити в ньому головні моменти, його логічно завершені частини. Однак у всіх випадках контроль повинен відображати динаміку засвоєння студентами навчального матеріалу – від відтворення знань до їх практичного застосування [4].

У традиційній системі перевірки та оцінювання навчальних досягнень студентів усне опитування є одним із найпоширеніших методів контролю. Суть цього методу полягає в постановці перед студентами запитань за змістом навчального матеріалу та оцінюванні їх відповідей. За своїм характером усне опитування може бути індивідуальним і фронтальним, простим і складним [6].

При простій контрольній бесіді студенти дають відповіді на запитання, які стосуються фактологічного, конкретного матеріалу. Таке опитування розраховане на пам'ять студентів і передуює складній контрольній бесіді, яка передбачає застосування

студентами когнітивних операцій (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо), умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Якщо студенти ґрунтовно володіють навчальним матеріалом, вміють порівнювати, узагальнювати, аналізувати факти, явища, процеси, які вивчаються, – в подальшому доцільно запропонувати їм вирішувати клінічні ситуації. Таке опитування дозволяє не тільки виявити вміння студентів застосовувати набуті знання на практиці, переносити їх у майбутню галузь, а й добре активізує аудиторію, стимулює до творчого пошуку [6]. При цьому можна застосовувати як індивідуальну, так і групову форми навчальної роботи. В умовах онлайн-навчання (особливо в умовах воєнного стану) використовувати групову форму буде недоцільно, враховуючи недоліки технологічного забезпечення студентів і викладачів та місцерозташування слухачів. Тому для економії часу на опитування викладачі залучали до усного опитування не більше трьох студентів одночасно. Якщо один зі студентів не знає відповіді на запитання, то воно переходить до іншого студента.

Запитання формулюються чітко і зрозуміло, поступово ускладнюється їх зміст. Інша важлива дидактична умова правильного усного опитування – надання можливості студенту повністю відповісти на запитання. Якщо він при відповіді допускає помилки чи неточності, викладач дає можливість виправити їх, інколи для цього задає додаткові запитання. Важливо пам'ятати про спосіб звернення педагога до студентів, який завжди повинен бути доброзичливим і тактовним [1, 3].

Застосування усного опитування сприяє повторенню, систематизації та узагальненню вивченого раніше матеріалу, виключає можливість використання «підглядання» та підказок під час дистанційного навчання. Цей метод можна використовувати для перевірки знань із будь-якого навчального предмета. У той же час він недостатньо реалізує діагностичну функцію контролю навчання, тому що на оцінку при усному опитуванні впливає чимало сторонніх чинників, знижуючи її об'єктивність: ефект контрасту, попередня інформація про успішність студента, темп відповіді, якість трафіку тощо [1].

Письмовий контроль порівняно з усним опитуванням має переваги в тому, що у викладача є можливість одночасно перевірити знання, уміння та навички студентів однієї чи декількох груп. Цей метод дозволяє більш економно використовувати

навчальний час. При цьому значно легше добитися єдності вимог, індивідуалізувати їх. Крім того, письмові роботи дають можливість виявити уміння логічно, послідовно висловлювати свої думки на папері. Варто також вказати, що письмові контрольні роботи студентів дозволяють більш повно реалізувати діагностичну функцію: можна з вищою об'єктивністю оцінити результати навчання студентів, ніж при усному опитуванні. Але на сучасному етапі, в умовах дистанційного навчання, письмові роботи втратили свою об'єктивність, завдяки тому, що студент має можливість знайти відповідь у друкованому або електронному посібнику [6, 10].

Тестування є найбільш популярним останнім часом методом контролю й самоконтролю навчальної успішності студентів.

Тестування є однією з найбільш технологічних форм проведення автоматизованого контролю з параметрами якості, якими можна управляти. В цьому аспекті жодна з відомих форм контролю знань студентів з тестуванням порівнятися не може. Але й абсолютизувати можливості тестової форми немає ні сенсу, ні підґрунтя [2, 5].

Розглядаючи принципи відбору змісту тестових завдань, найчастіше до них відносять: значущість, наукову достовірність, відповідність змісту рівню сучасного стану науки, репрезентативність, зростаючу складність тестових завдань, варіативність, системність, комплектність і збалансованість змісту тесту, взаємозв'язок змісту і форми.

Справжній педагогічний тест можна охарактеризувати як результат взаємовпливу змісту завдань з формою, що найбільш підходить змісту. При цьому тестову форму потрібно розглядати разом зі змістом як активну сторону їх взаємодії [1, 9].

Кожна з форм тестових завдань дозволяє перевірити специфічні види знань, а також відповідні їм контрольні матеріали. Вибір форм залежить від мети тестування і змісту тесту, від технічних можливостей і рівня підготовленості викладачів у галузі теорії і методики тестового контролю знань.

Застосуванню і широкому розповсюдженню стандартних тестів повинна передувати перевірка їх якості за такими показниками, як: ступінь складності завдань, надійність і валідність педагогічних вимірювань та ряду інших [6, 10]. Але в умовах дистанційного навчання тестова перевірка знань значно втратила свою актуальність через зниження об'єктивності та спроможності студентів до пошуку правильних відповідей у додаткових джерелах інформації.

Виходом з цієї ситуації може стати використання неформальних тестів для перевірки успішності. Відмінною особливістю неформальних тестів є те, що, по-перше, вони вимагають значно менших методичних затрат при створенні, по-друге, за допомогою їх можна успішно перевіряти знання як невеликих фрагментів навчального матеріалу (окремої теми, розділу), так і заключної та підсумкової атестації після завершення вивчення дисципліни.

Тому співробітники нашої кафедри під час дистанційної форми навчання застосовували неформальні форми перевірки знань, наприклад висвітлення на екрані малюнка з цифровими позначеннями і студент під час опитування повинен визначити анатомічну структуру, що збігається з окремою названою викладачем цифрою. Такий формат відповідей повністю виключав можливість «підказки», давав можливість викладачу зрозуміти рівень підготовки студента до практичного заняття. Якщо це стосувалося усного опитування, то це було «розігрування» або створення клінічної ситуації, в якій один студент «пацієнт», а інший – «лікар», або студенти – це «лікарі» різних спеціальностей, які на основі своїх теоретичних знань та вмій мали можливість пояснити діагноз або виявити анатомічний дефект чи патологію. Це давало змогу не тільки безпосередньо вирішити дану клінічну ситуацію, індивідуально кожному студенту висловити свої міркування щодо питання, а й одночасно ви-

правляти помилкові рішення, їх обговорювати та пояснювати з теоретичної точки зору. Таким чином, студент усвідомлював необхідність поглибленого вивчення теоретичного матеріалу та його можливість використання у своїй лікарській практиці в майбутньому.

Такі форми перевірки знань демонстрували індивідуальний підхід викладача до кожного студента, допомагали освітянину усвідомити себе особистістю, виявляли і розкривали його можливості; давали змогу відчутти необхідність отримання поглиблених теоретичних знань та їх використання в майбутній практичній діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, усне опитування, письмові роботи, тестові завдання, поєднуючись із графічною та практичною перевіркою, цілеспрямовано і доцільно використовувати в напрямку формування самоконтролю студентів при будь-якому форматі навчання. Система оцінювання може бути адаптована до сучасних умов та успішно використовуватися для оптимізації освітнього процесу.

Незважаючи на задовільні результати перевірки успішності отриманих знань та навичок стандартними методиками, за умов дистанційного навчання виникає необхідність винайдення та впровадження в освітній процес нових форм оцінювання студентів.

Список літератури

1. Галузьяк В. М. Педагогіка : навч. посіб. / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця : РВВ ВАТ «Віноблдрукерія», 2001. – 200 с.
2. Жуковська А. Л. Проблема оцінювання успішності студентів / А. Л. Жуковська // Науковий пошук молодих дослідників : зб. наук. праць / за ред. В. М. Єремєєва. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – Вип. 2. – С. 101–104.
3. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів / І. Зварич // Рідна школа. – 2000. – № 10. – С. 43–45.
4. Кулик М. С. Кредитно-модульно-рейтингова система навчальної діяльності : навч.-метод. посіб. / М. С. Кулик, Е. В. Лузік, Н. В. Ладогубець. – К. : Національний авіаційний університет, 2004. – 96 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2015. – 485 с.
6. Лузан П. Г. Методи контролю в системі активізації навчання студентів / П. Г. Лузан // Науковий вісник Національного аграрного університету : зб. наук. пр. – К. : НАУ, 2003. – Вип. 67. – С. 157–169.
7. Основи організації та методики викладання у вищій школі : навч.-метод. посіб. / В. Т. Білоус, Л. І. Горюнова, А. В. Цимбалюк, С. Я. Цимбалюк. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 146 с.
8. Скляченко Г. Дистанційна освіта під час пандемії / Г. Скляченко // Наукові записки. – 2021. – Вип. 193. – С. 439–445. DOI 10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
10. Means B. Learning Online: What Research Tells Us about Whether, When and How / B. Means, M. Bakia, R. Murphy. – New York : Routledge, Copyright, 2014. – 232 p.

References

1. Haluziak, V.M., Smetanskyi, M.I., & Shakhov, V.I. (2001). *Pedahohika [Pedagogy]*. Vinnytsia: RVV VAT «Vinobldrukarnia» [in Ukrainian].
2. Zhukovska, A.L. (2005). *Problema otsiniuvannia uspishnosti studentiv. Naukovyi poshuk molodykh doslidnykiv [The problem of evaluating students' success. Scientific search of young researchers]*. V. M. Yeremeieva (Ed.). (Vyp. 2). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
3. Zvarych, I. (2000). Problema udoskonaleння kontroliu i otsinky znan studentiv [The problem of improving control and assessment of students' knowledge] *Ridna shkola – Native School*, 10, 43-45 [in Ukrainian].
4. Kulyk, M.S., Luzik, E.V., & Ladohubets, N.V. (2004). *Kredytno-modulno-reitynhova systema navchalnoi diialnosti [Credit-module-rating system of educational activity]*. Kyiv: Natsionalnyi aviatsiynyi universytet [in Ukrainian].
5. Kuzminskyi, A.I. (2015). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Luzan, P.H. (2003). Metody kontroliu v systemi aktyvizatsii navchannia studentiv [Methods of control in the system of student learning activation]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho ahrarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the National Agrarian University*. (Vyp. 67). Kyiv: NAU [in Ukrainian].
7. Bilous, V.T., Horiunova, L.I., Tsymbaliuk, A.V., & Tsymbaliuk, S.Ya. (2001). *Osnovy orhanizatsii ta metodyky vykladannia u vyshchii shkoli [Basics of organization and methods of teaching in higher education]*. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy [in Ukrainian].
8. Skliachenko, H. (2021). Dystantsiina osvita pid chas pandemii [Distance education during the pandemic]. *Naukovi zapysky – Proceedings*, 193, 439-445 [in Ukrainian]. DOI 10.36550/2522-4077-2021-1-193-439-444.
9. Yahupov, V.V. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
10. Means, B., Bakia, M., & Murphy, R. (2014). *Learning Online: What Research Tells Us about Whether, When and How*. New York: Routledge, Copyright.

Отримано 29.07.22
Рекомендовано 08.08.22

Електронна адреса для листування: харча86@gmail.com